

ЛІТЕРАТУРА

1. Березін Є. Критерії репрезентативності для суб'єктів профспілкової сторони та сторони роботодавців відповідно до Закону України «Про соціальний діалог в Україні» //Бюлетень Національної служби посередництва і примирення. – 2012. – № 1-2. – С. 8.
2. Порядок оцінки відповідності критеріям репрезентативності та підтвердження репрезентативності суб'єктів сторін профспілок та організацій роботодавців: Затверджено наказом НСПП від 21.02.2011 №73 //Бюлетень Національної служби посередництва і примирення. – 2011. – №7-8. – С. 28.
3. Костюк В.Л. Правосуб'єктність у трудовому праві: проблеми теорії та практики: Монографія. – К.: Видавель Карпенко В.М., 2012. – 464 с.; Щотова Ю.М. Професійні спілки як особливий суб'єкт трудового права України: монографія. – К.: «Генеза», 2013. – 360 с.; Циганчук Н.А. Професійні спілки як суб'єкт трудового права: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.05. – Х., 2004. – 18 с. та ін.
4. Щотова Ю.М. Зазн. роб. – С.97.
5. Костюк В.Л. Зазн. роб. – С.

А. М. Шаркова,

*аспірант кафедри правосуддя юридичного факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЗАТРИМАННОГО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Одним із заходів, які обмежують конституційні права людини у зв'язку зі здійсненям кримінального провадження, є затримання за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення. Незважаючи на його короткостроковість, обсяг обмеження права на свободу та особисту недоторканність є значним, а тому і надзвичайно важливого значення набуває питання ефективного контролю за забезпеченням прав затриманого.

Одним із видів затримання, порядок і підстави якого передбачені КПК України, є затримання уповноваженою службовою особою в порядку ст. 208 КПК України.

Відповідно до п. 1 ст. 208 КПК України уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках: 1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; 2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин. Копія протоколу затримання надсилається прокурору згідно з п. 5 ст. 208 КПК. При цьому строк такого затримання не може перевищувати 72 годин з моменту затримання, а затримана без ухвали слідчого судді особа повинна бути доставлена до слідчого судді не пізніше 60 годин з моменту затримання (для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу) або звільнена.

Тлумачення вказаних норм КПК дозволяє дійти висновку про те, що протягом 60 годин з моменту затримання особа фактично перебуває поза судовим контролем.

Разом з тим затримання являє собою тимчасовий запобіжний захід, який суттєво обмежує конституційне право на свободу та особисту недоторканність, а відтак, необхідно уявляється оцінка передбаченого законом строку тримання особи в ізоляції поза судовим контролем з точки зору достатності гарантій забезпечення вказаного права. У порівняльно-правовому аспекті слід звернутися до законодавства іноземних держав в частині правового регулювання порядку затримання особи за підозрою у вчиненні злочину.

Так, у Кримінально-процесуальному кодексі Сінгапура міститься положення, яке зобов'язує уповноважених посадових осіб, які здійснили затримання особи без попереднього дозволу суду, доставити її до магістратського (мирового) суду не пізніше 24 годин

з моменту затримання (ст. 64 КПК Сінгапура для вирішення питання про звільнення або взяття під варту затриманого).

Відповідно до ч. 1 ст. 1081 КПК Естонії, ст. 140 КПК Литви, ст. 263, 266, 268 КПК Латвійської республіки затримання в якості підозрюваного без санкції суду може бути застосовано на строк не більше 48 годин.

Відповідно до ст. 219 КПК Швейцарії про кожен факт затримання уповноважена посадова особа зобов'язана негайно повідомити прокурора, а також негайно допитати затриманого і звільнити його у разі відсутності підстав для визнання затриманої особи підозрюваним. У будь-якому разі затримання не може перевищувати 24 години з моменту фактичного обмеження свободи.

Кримінально-процесуальний кодекс Німеччини також регулює затримання уповноваженими посадовими особами (ст. 127 КПК Німеччини). Так, затриманий, якщо його не звільнено, повинен бути негайно, не пізніше наступного дня після затримання, доставлений до судді дільничного суду, у межах територіальної юрисдикції якого він був затриманий. Суддя допитує затриману особу і виносить постанову про звільнення такої особи або вирішує питання про взяття під варту.

У Хорватії існує подібний за функціями українському слідчому судді інспектор (наглядач) із затримання (англ. – «detention supervisor»). Модель здійснення контролю за дотриманням прав і свобод затриманого та правомірністю затримання за кримінально-процесуальним законом Хорватії є дворівневою. Так, відповідно до ст. 109 КПК Хорватії затриманий повинен бути доставлений до інспектора із затримання не пізніше 12 або 24 годин (залежно від територіальної юрисдикції місця здійснення затримання). Перевіривши правомірність затримання, інспектор негайно повідомляє про це прокурора штату, який не пізніше 10 годин з моменту доставлення затриманого до інспектора зобов'язаний допитати цю особу і прийняти рішення про звільнення або взяття під варту. Якщо протягом 20 годин з моменту фактичного затримання до затриманого не вчинено жодних за перелічених процесуальних дій, інспектор із затримання повинен звільнити таку особу.

Таким чином, у багатьох європейських країнах строк затримання поза судовим контролем не перевищує 48 годин.

При цьому, в усіх наведених КПК поряд із визначенням граничного скороченого строку затримання нормативно закріплено вимогу п. 3 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо «негайного» доставлення затриманого до судді чи іншої посадової особи, якій закон надає право здійснювати судову владу, яка не знайшла свого втілення у статті 211 КПК України.

В той же час, на вимозі «негайності» доставлення затриманої особи до суду наголошує Європейський суд з прав людини. Так, у справі Маккей проти Сполученого Королівства (Рішення по справі Маккей проти Сполученого Королівства від 3 жовтня 2006 р.) Суд зазначив, що судовий контроль при першому доставленні заарештованої особи повинен перш за все бути негайним, щоб забезпечити виявлення будь-якого жорстокого поводження, а також звести до мінімуму будь-яке необґрунтоване втручання в свободу особистості. Суворі обмеження в часі, що накладаються цією вимогою, не передбачають широкого тлумачення, інакше це б призвело до серйозного послаблення процесуальних гарантій на шкоду особистості та до ризику пошкодження самої сутності права, захищеного в цьому положенні.

Стосовно тлумачення в цьому аспекті терміну «негайно» практикою Європейського суду з прав людини визначено, що будь-який строк, що перевищує чотири дні, на перший погляд є надто довгим (Рішення по справі Орал і Атабай проти Туреччини від 23 червня 2009 р.; Рішення по справі Маккей проти Сполученого Королівства від 3 жовтня 2006 р.; Рішення по справі Настасе-Сілівестру проти Румунії від 04 січня 2008 р.). При цьому Суд підкреслює, що більш короткі строки також можуть порушувати вимогу негайності, якщо немає особливих труднощів або виняткових обставин, які перешкоджають владі доставити заарештованого до судді раніше (Рішення по справі Іпек та інші проти Туреччини від 03 травня 2009 р.; Рішення по справі Канджов проти Болгарії від 6 лютого 2009 р.).

До того ж, як наголошує Європейський суд з прав людини, п. 4 ст. 5 Конвенції вимагає в першу чергу наявність незалежного правового засобу, за допомогою якого особа, яка утримується, має можливість негайно постати перед суддею, який визначить законність триваючого утримання (Рішення по справі Горшков проти України від 8 листопада 2005 р.).

Як зазначають автори Посібника Європейського суду з прав людини та Ради Європи зі статті 5 Конвенції про захист прав та основоположних свобод судовий контроль за затриманням повинен бути автоматичним і не може залежати від попередньої заяви затриманої особи (Рішення по справі Маккей проти Сполученого Королівства від 3 жовтня 2006 р.; Рішення по справі Варга проти Румунії від 01 липня 2008 р.; Рішення по справі Віорел Бурзо проти Румунії від 30 вересня 2009 р.). Автоматичний характер судового контролю необхідний для досягнення мети цього положення, оскільки особа, яка була піддана жорсткому поводженню, може бути нездатна подати заяву до суду про перегляд правомірності її ув'язнення. Це так само стосується і інших вразливих категорій арештованих, наприклад, осіб з психічними розладами або осіб, які не володіють мовою, якою спілкується посадова особа, наділена судовою владою (Рішення по справі Маккей проти Сполученого Королівства від 3 жовтня 2006 р.; Рішення по справі Ладент проти Польщі 18 червня 2008 р.).

Вище викладені положення свідчать про необхідність подальшого наукового дослідження механізму забезпечення прав затриманого в кримінальному провадженні, передбаченого КПК України, та його оцінки з точки зору відповідності європейським стандартам.

О. М. Шпакович,

*доктор юридичних наук, доцент кафедри порівняльно і європейського права
Інституту міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

«ВЛАСНЕ ПРАВО» ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Нарізі питання про право міжнародних організацій і його природа є дискусійним в теорії міжнародного права. Між вченими все ще залишаються розбіжності у поглядах на юридичну природу і структуру права міжнародних організацій. На погляд Г. Тункіна, діяльність міжнародних організацій регулюють: 1) норми загального міжнародного права; 2) норми статутів організацій; 3) норми міждержавних договорів, що стосуються правового положення декількох або однієї міжнародної організації; 4) норми міжнародних договорів, укладених організацією з державами і іншими міжнародними організаціями. Частиною права міжнародних організацій як галузі міжнародного права є всі норми, за виключенням норм загального міжнародного права; 5) норми, що створюються самою міжнародною організацією (правила процедури, діяльність органів і т.п.), тобто, норми, що стосуються функціонування самої організації є міжнародно-правовими і є частиною права міжнародних організацій. Норми, що регулюються відносини міжнародної організації і її службовців належать до особливої категорії. Це міжнародно-правові норми особливої властивості, не є частиною міжнародного права, і, відповідно, частиною права міжнародних організацій. Ці норми складають особливу частину міжнародної юридичної системи [1, с. 65].

Т. Циганкова, Т. Гордєєва виділяють три групи норм: 1) внутрішнє право («власне право») – правила процедури, статус персоналу, фінансові питання і т.п.; 2) зовнішнє право – відносини з іншими міжнародними організаціями, відносини з країною перебування та т.п.; 3) норми, що забезпечують участь МО у процесі міжнародної нормотворчості [3, с. 22-23]. З таким поглядом не можна погодитися, оскільки власне право необхідно відрізнити від внутрішнього права, насамперед через те, що власне право міжнародної організації, на нашу думку, є більш ширшим поняття ніж внутрішнє право організації.

Г. Морозов виділяє три групи норм: 1) норми матеріального і процесуального права, так зване «внутрішнє право» міжнародних організацій. Одні з них регламентують саму